

Gemini Notebook

Античність

- Космоцентризм (гармонійний Космос)
- Циклічний час
- Світ без початку і кінця

Середньовіччя

- Теоцентризм (Бог і сотворене буття)
- Лінійна модель часу (есхатологія)
- Світ має початок (Творіння) і кінець

Gemini Notebook

Патристика (I – VIII ст.)

Заснована «отцями церкви».
Базується на ідеях неоплатонізму.
Мета: філософське обґрунтування християнського віровчення (інтуїтивне пізнання).

Схоластика (VIII – XV ст.)

Формується в університетах.
Базується на логіці Арістотеля.
Мета: раціональна систематизація теології та побудова силогізмів.

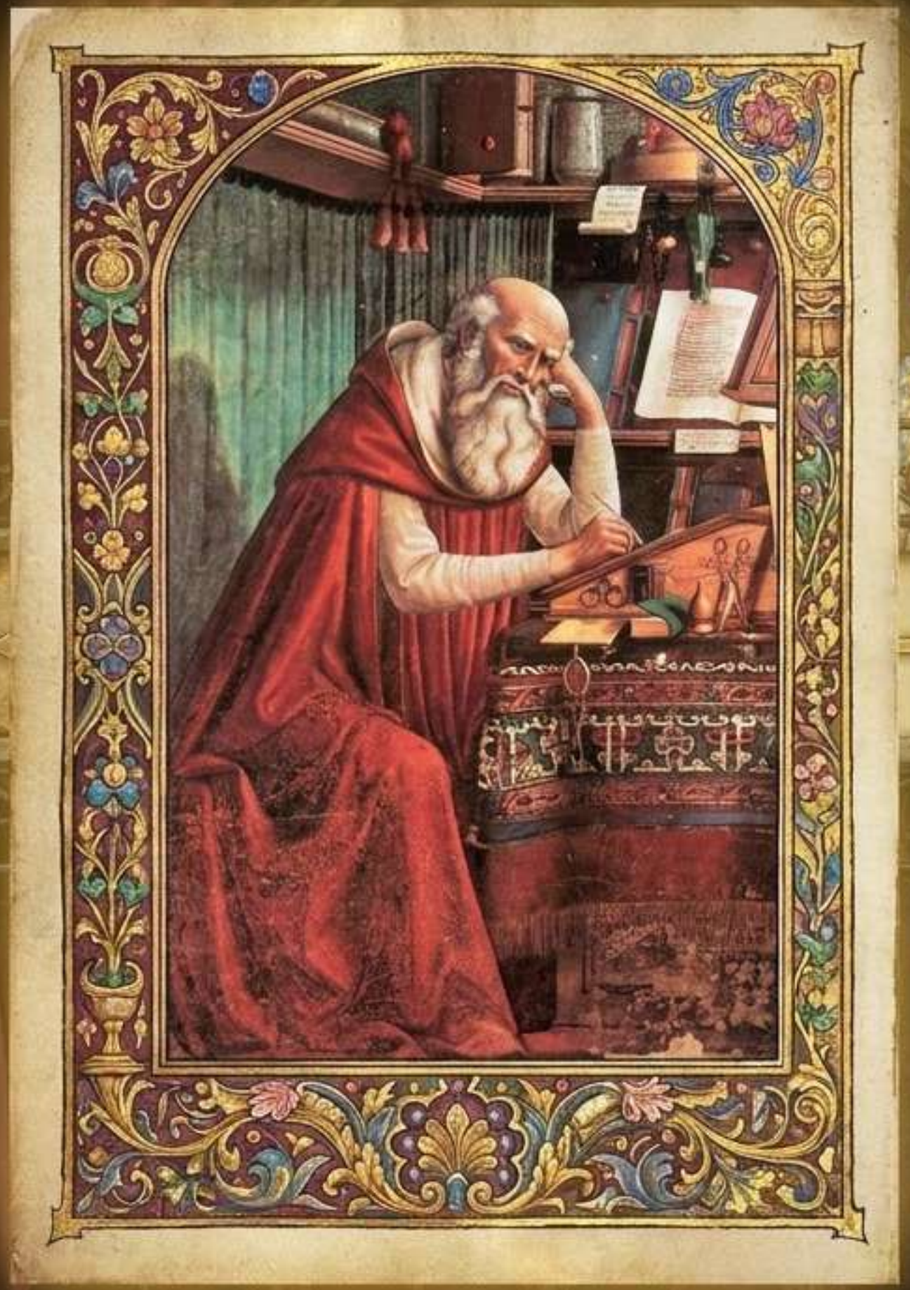
Gemini Notebook

Тертуліан (115-225 рр.): Абсолютна віра

«Вірую, бо абсурдно» (Credo quia absurdum)

Віра повністю підпорядковує розум. Догмати віри є безглуздими для логіки, але **абсолютними для віри**. Пізнавати Бога повинна душа.

Gemini Notebook

Аврелій Августин: Віра, що шукає розуміння

***Вірую**, щоб розуміти, розумію, щоб вірити.*

Аврелій Августин:

Віра не зв'язує розум, а стимулює його. Найвище пізнання — пізнання себе як образу Бога.

Атрибути Бога

Буття, Істина, Благо, Любов (створення світу *ex nihilo*).

Gemini Notebook

Історія як боротьба двох Градів

Град Небесний

Починається
з Авеля та Каїна

Град Земний

Завершується
Другим пришестям
і Страшним судом
(відділення праведників
від грішників).

Людська історія — це лінійна боротьба між божественним (Церква) та природним (Держава) в людині.

Gemini Notebook

Головна дискусія Схоластики: Проблема Універсалій

Чи існують загальні поняття самостійно, чи тільки в нашому мисленні?

Універсалії
(Загальні поняття)

Реалізм

Загальне існує об’єктивно. Воно передує одиничним предметам (платонівська традиція).

Номіналізм

Існують лише одиничні речі. Загальне — це лише назви (імена), конвенційні поняття, зручні для розуму.

Gemini Notebook

Фома Аквінський: Систематизатор (1225-1274)

Засновник томізму, автор «Суми теології». Поміркований реаліст.

У Богові сутність і буття співпадають. У творіннях — вони розділені (речі лише «беруть участь» у бутті).

Матерія (чиста потенція) vs. Форма (чиста актуальність, сутність, мета).

Gemini Notebook

Концепція подвійної істини

Істини розуму

Раціональне пізнання. Діє як преамбула, вступ до віри.

Істини одкровення

Пізнання через одкровення. Не все доступне розуму.

БОГ

Філософія — служниця теології. Вони не тотожні, але обидві ведуть до єдиного об'єкта.

Gemini Notebook

5 Доказів існування Бога (За Аквінатом)

Існування Бога

Рух
(Потрібен Першодвигун)

Причина
(Потрібна Першопричина)

Можливість
(Потрібне Необхідне Буття)

Досконалість
(Потрібен Абсолютний Еталон)

Фіналізм
(Потрібен Керівник мети)

Gemini Notebook

Вільям Оккам: Великий розрив (1280-1350)

Між істинами розуму та віри — прірва. Філософія має звільнитись від теології.

Вірю і розумію (як окремі, незалежні акти)

Віра пізнає Бога. Наука вивчає виключно емпіричні феномени та як вони функціонують. Універсалії не існують ні в речах, ні поза ними.

Gemini Notebook

Епістемологічна економія: «Лезо Оккама»

Не слід примножувати сутності без необхідності

Гносеологічний принцип економії мислення. Те, що можна пояснити за допомогою меншого, не потрібно виражати за допомогою більшого.

Gemini Notebook

Еволюція Віри та Розуму

Тертуліан:
Віра знищує розум
(Абсурд)

Августин:
Віра стимулює розум
(Пізнання)

Аквінський:
Розум підтримує віру
(Служниця)

Оккам:
Віра і розум
повністю розділені

Розділивши теологію та філософію, номіналізм Оккама мимоволі відкрив шлях до емпіричної науки, підготувавши ґрунт для епохи Відродження.

Gemini Notebook

Від Божественного Світла до Міста Сонця: Еволюція світогляду

Як арабомовна філософія Середньовіччя та антропоцентризм Відродження сформували сучасне мислення.

Gemini Notebook

Золота ера інтелекту: Магніти Середньовіччя

Багдад та Кордова — світові наукові столиці. Поширення ісламу дало потужний поштовх духовно-релігійному та науковому розвитку.

Збереження Античності. Сюди стікаються переклади творів Арістотеля та ідеї неоплатонізму із Сирії.

У Багдаді XIII ст. діяло понад 30 бібліотек.

Gemini Notebook

Архітектура арабомовної філософії

Мутазиліти

Крайні раціоналісти. Знання вище за віру.

Перипатетики

Синтез логіки Арістотеля та релігії.

Ісмаїліти

Еволюція душі та зусилля людини.

Ішракіти

Філософія озаріння (світло як першооснова).

Суфії

Крайні містики. Примат Одкровення.

Gemini Notebook

Перипатетизм та Аль-Кінді: Першопричина Буття

Бог (Споконвічне)

Не має ні субстрату, ні атрибуту, ні причини. Не осягається людським розумом. Будь-яке буття виходить від Нього, але не поєднується з Ним.

Матерія

Первинна по відношенню до форми; потенція, що творить речі. Світ створюється поступово.

Концепція подвійної істини (Ібн Рушд)

Існує релігійна (алегорична) та філософська (істина розуму) істини. Вони — два аспекти однієї єдиної істини.

Gemini Notebook

Аль-Фарабі: Сходинки Сущого та Ідеальне Місто

6 Сходинок Сущого

Все суще розділене на 6 сходинок, пов'язаних причиною та наслідком.

Лише Божество існує безумовно (Необхідно суще).

Космічний розум прагне довести космос до досконалості.

Доброчесні міста

Правлять філософи, що є духовними лідерами. Мета — істинне щастя всіх жителів, добро та справедливість.

Неосвічені міста

Правителі не знають істинного щастя. Фокус лише на тілесному здоров'ї, насолодах та багатстві.

Gemini Notebook

Ібн Сіна: Детермінізм та Суверенітет Душі

Перша причина (Воля)

Реалізація можливості

Множинний тварний світ (Ланцюг необхідностей)

Детермінізм. Перша причина дає лише перший поштовх. Надалі світ визначається жорсткою причинною залежністю всередині самого себе.

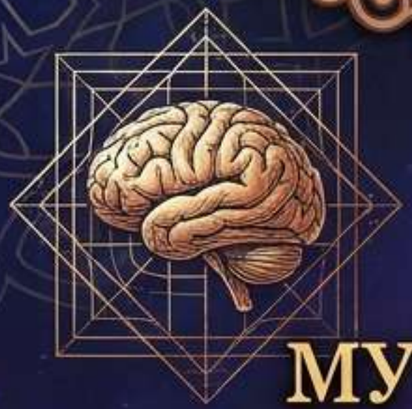

Актуальний розум. Душа домінує над тілом. На вищому рівні розум не залежить від тіла чи зовнішніх вражень — він осягає істину інтуїтивно.

«Я є я, навіть якби не було тіла. Навіть якщо я не знаю, що в мене є рука чи нога, я залишався б я, навіть якби їх не було.» — Ібн Сіна.

Gemini Notebook

Два шляхи до Істини: Розум проти Містики

МУТАЗИЛІЗМ

- Пізнання через строгі закони логіки та раціональні методи.
- Поділ на знання абсолютне (Божественне) та відносне (людське).
- Знання стоїть вище за сліпу віру. Воно буває беззаперечним та набутим.

СУФІЗМ

- Пряма вказівка на обмеженість раціональних методів.
- На першому місці — містика та Одкровення.
- Божий дух входить у людську душу. У серці містика він здатен до самоспоглядання.

Gemini Notebook

Метафізика Світла: Ісмаїліти та Ішракіти

Ісмаїлізм (Шлях зусиль)

Універсум розгортається між Першим Розумом та Другою Межею. Людина через знання та дію мусить самоудосконалитися. Закономірність: завершення нижчого ряду є початком вищого.

Ішракізм (Філософія озаріння)

Абсолютне Світло є першоосновою. Матеріальний світ — це лише згасання інтенсивності світла (тіла мертві). Світ — це лише образ Бога у дзеркалі.

Gemini Notebook

Злам Парадигми: Перехід до Відродження

Фокус філософії радикально зміщується з Бога на Людину та Природу.

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ

Людина в центрі буття. Займаючи серединне положення (між божим і тварним), вона може як піднятись до божественних висот, так і спуститись в безодню.

ПАНТЕЇЗМ

Бог і створений ним світ є тотожними. Бог розчиняється у Природі.

Gemini Notebook

Микола Кузанський: «Вчене незнання»

Скінченний людський розум може пізнавати істину лише порівнюючи невідоме з відомим.

Але нескінченне не має пропорцій, тому воно незбагненне логікою.

Скінченний людський розум → Інтуїція → Нескінченність Бога

У нескінченності стираються всі просторові протилежності. Кожне в кожному, і все в Богові.

«Кінечний світ – це і є Бог, але в потенції, в "згорнутому" вигляді.»

Gemini Notebook

Якоб Бьоме: Діалектика Бога і Природи

1. Безосновне (Ungrund)

2. Саморозділення Бога

3. Боротьба протилежностей (Природа)

Бог не має основи, але є основою усього. Вища єдність, яка потребує протилежності.

Бог виходить із себе. Він постійно народжується у світі (це процес, а не акт).

Зло — необхідний результат саморозкриття. Без ворожих начал неможливе існування.

Людина як «Малий Бог»

Вона втілює **макрокосм** (і природне, і божественне). Якщо людина живе свято — вона сама є Богом.

Gemini Notebook

Соціальна Інженерія Відродження

Від споглядання Бога до конструювання ідеального суспільства.

Термін «Утопія» буквально означає «місце, якого не існує». Але антропоцентризм Відродження породив радикальну віру: людина не повинна сліпо підкорятись божественній волі. Вона здатна сама, спираючись на розум, спроектувати світ без бідності та зла.

Gemini Notebook

Матриця Утопій: Мор проти Кампанелли

Параметр	Томас Мор («Утопія», 1516)	Томмазо Кампанелла («Місто Сонця»)
Головна причина зла	Особистий інтерес та приватна власність	Соціальна нерівність
Економіка та Майно	Спільне майно (всі багаті, бо мають усе; бідні, бо не мають власності)	Абсолютна спільність (речі служать людям, а не навпаки)
Праця та Вільний час	6-годинний робочий день. Час для науки і дискусій про щастя.	4-годинний робочий день. Час для розвитку розуму та тіла.
Політичне керування	Участь усіх громадян. Вільний розвиток особистості.	Правитель — Метафізик та вчені-жерці (магічно-релігійний культ).
Інститут родини	Етика проти аскетизму, життя за природою.	Ліквідація моногамної сім'ї. Жінки спільні, держ. контроль за дітонародженням.

Gemini Notebook

Синтез: Шлях Еволюції Людської Думки

Вчора
(Арабський Схід)

Фокус: Пошук Першопричини (Бога).
Роль людини: Пізнання об'єктивного божественного порядку через жорстку логіку (Аль-Фарабі) або містичне злиття (Суфії).

Перехід
(Пантеїзм Відродження)

Фокус: Бог розчиняється у Природі.
Роль людини: Усвідомлення себе «малим Богом» (Бьоме). Відкриття нескінченності та «вченого незнання» (Кузанський).

Сьогодні
(Утопізм Відродження)

Фокус: Антропоцентризм та Соціальна Інженерія.
Роль людини: Людина сама стає творцем порядку. Замість осягання Царства Небесного, вона конструює ідеальну державу на Землі (Мор, Кампанелла).

Gemini Notebook